

# Foreign experience in combating the illegal woodcutting or transportation of illegal timber, storage and timber-marketing

## Зарубіжний досвід протидії незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберіганню, збуту лісу

Oleh Tkalenko

### Keywords:

*environment, forest, counteraction, criminal offense, crime, transportation, storage, timber-marketing, foreign experience.*

### Ключові слова:

*довкілля, ліс, протидія, кримінальне правопорушення, злочин, перевезення, зберігання, збут, зарубіжний досвід.*

**Постановка проблеми.** Проблема охорони навколишнього середовища набула особливої актуальності на початку XXI століття й на сьогоднішній день залишається однією з найбільш значущих як у світовому масштабі, так і для України. Раціональне використання природних ресурсів та екологічна безпека населення, поряд з економічними, адміністративними, виховними та іншими заходами, регулюється засобами кримінально-правового характеру. Саме кримінальне законодавство, будучи покликаним забезпечувати збереження сприятливого для існування суспільства природного середовища – гарантує охорону і недоторканість у встановлених державою межах найбільш цінних природних багатств.

**Стан наукових досліджень.** Проблематика охорони навколишнього середовища є новою в наукових колах. Монографічні праці С. О. Книженко, І. І. Кравчук, О. В. Одерій, Ю. М. Туровець присвячені дослідженню розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища та екологічних злочинів. Окрім наведених, монографічні роботи А. С. Вербійця, О. І. Голиш, Ю. О. Єрмакова, А. В. Настенка, М. С. Рябченка, О. С. Тарасенка та інших присвячені питанням протидії правопорушенням у сфері охорони водних ресурсів, земельних відносин та надрокористування. Питанням же протидії незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберіганню, збуту лісу приділялося лише епізодично в наукових публікаціях.

**Метою статті** є дослідження зарубіжного досвіду протидії незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберіганню, збуту лісу.

**Основний зміст.** Розпочинаючи розгляд зарубіжного досвіду протидії, важливо відмітити, що чи не найважливішою особливістю лісового законодавства Німеччини є його природоохоронювальна спрямованість, яка отримала своє відображення у нормах закону «Про ліс»<sup>1</sup>. Нормативно-правова база Німеччини в галузі сталого лісокористування, взагалі характеризується інтегральним поєднанням лісового та природоохоронного законодавства. Причому на відносини з охорони та захисту природних ресурсів лісу поширюється дія усіх німецьких екологічних законів: «Про охорону навколишнього природного середовища» «Про захист природи», «Про водні ресурси», «Про поводження з відходами» та ін.<sup>2</sup>. У цьому аспекті, важливе значення набувають певні норми Кримінального кодексу (КК) Німеччини розміщені у розділі 29 «Злочинні діяння проти довкілля», положення якого регламентують порядок та умови застосування карної відповідальності за протиправні діяння, внаслідок яких може бути заподіяно екологічної шкоди<sup>3</sup>.

Наступним кроком нашого дослідження буде розгляд законодавства Канади та Сполучених Штатів Америки (США) в частині охорони лісів від незаконної рубки. Канада – одна з найбільших лісових держав

<sup>1</sup> Federal Act on Forest (Forest Act, ForA) of 04.10.1991 (Status as of 01.01.2021). URL: <https://www.ecolex.org/details/legislation/federal-forest-act-lex-faoc025758/>

<sup>2</sup> Лесное законодательство зарубежных стран / П. В. Васильев, И. С. Власов, М. В. Герасимов, Н. Г. Катанян и др. / под общ. ред. П. В. Васильев, Г. Н. Полянская. Москва: Юрид. лит., 1983. с. 230; Мониторинг законодательства о лесах и животном мире: науч.-практ. пособ. / ред. кол.: С. А. Боголюбов, Д. Б. Горохов, Д. О. Сиваков. Москва: Юриспруденция, 2011. с. 173; Информационные материалы по законодательству Федеративной Республики Германия в области лесного хозяйства и охоты / пер. с нем. Н. В. Дюрр, под. ред. С. И. Герасина. Мюнхен: Международная академия оценки и консалтинга, 2015. с. 12-15.

<sup>3</sup> Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии: в ред. от 13.11.1998 г. по сост. на 15.05.2012 г. / Д. А. Шестаков: пер. с нем. Н. С. Рачковой. СПб.: «Юридический центр Пресс», 2012. с. 29-30.

світу, їй належить 10 % вкритої лісом площі планети. Сусідство із США, найбільшим споживачем продукції лісової промисловості, і багата ресурсна база пояснюють високий розвиток лісової промисловості в Канаді. Її лісовий сектор - один із найбільш передових у світі за технологічним оснащенням, організацією управління та строгим екологічними нормами лісозаготівельних робіт<sup>1</sup>. Орендні відносини у сфері лісокористування були сформовані в Канаді вже в другій половині ХХ століття й пізніше слугували прикладом для використання приватного лісокористування в умовах реформи лісового господарства пострадянських держав<sup>2</sup>.

Згідно Конституційного акту Канади від 17 квітня 1982 р.<sup>3</sup>, усі ліси, що розташовані на території провінції, є власністю провінції. Основним базовим законом Канади, що регулює відносини у сфері лісокористування, є Федеральний закон «Про розвиток лісового господарства» (1985 р.), друга назва «Акт про лісове господарство»<sup>4</sup>. Також діє низка спеціальних законодавчих актів, серед яких закони Канади: «Про захист дикої природи» (1985 р.), «Про охорону природного середовища» (1999 р.), Перший національний закон «Про управління землею» (1999 р.), «Про національні парки» (2000 р.), Інструкції уряду Канади про дику природу, Правила та норм оброблення і вивезення деревини (1994 р.) та ін.<sup>5</sup>.

Уся сукупність вищезазначених актів знаходить своє практичне застосування під час укладання різних цивільних договорів між державою й лісокористувачем під час передачі ділянок лісового фонду в оренду. Основними формами орендних відносин у Канаді є такі: угода на заготівлю деревини; лісова ліцензія; ліцензія на лісгосподарське виробництво; ліцензія на покупку лісу на корені.

Лісові землі в Канаді переважно належать державі (77 % – власність провінцій, 16 % – федерального уряду)<sup>6</sup>. При цьому розподіл функцій між федеральним центром країни і провінціями в галузі ведення лісового господарства здійснено таким чином: у компетенції федеральних органів влади знаходиться організація науково-дослідної роботи, вжиття заходів щодо забезпечення охорони навколишнього середовища, питання зовнішньої торгівлі й контролю за дотриманням міжнародних угод у сфері ведення лісового господарства й торгівлі лісовою продукцією. Решта ж напрямів нормативного регулювання лісового господарства, у тому числі відтворення та умови використання лісів, є прерогативою уряду провінцій. Через таку особливість законодавства Канади для подальшого вивчення відносин щодо довгострокового й тимчасового використання лісів у цій країні за основу візьмемо одну з найбільших її провінцій – Британську Колумбію<sup>7</sup>.

На думку експертів у сфері лісового права, найбільш подібним до українського договору тимчасового лісокористування є ліцензія на лісгосподарське виробництво, відповідно до якої лісокористувач уповноважений здійснювати господарське управління лісами, включно зі стратегічним та оперативним плануванням використання й відновлення лісових ресурсів, будівництво лісовозних доріг, забезпечувати захист лісу<sup>8</sup>. Окремі положення такої угоди, на нашу думку, варто запозичити, адже однією з можливих форм реалізації інституційних реформ у лісовому секторі є покладення функцій господарського управління лісами на приватні підприємства. Сторонами ліцензійної угоди є Королева Британської Колумбії в особі міністра в лісових справах і лісокористувач. Предметом ліцензії є такі права: ексклюзивне право на заготівлю деревини протягом строку ліцензії (до 25 років); право здійснювати господарське управління ділянкою лісового фонду, наданого в користування; право володіння й користування ділянкою лісового фонду з метою реалізації прав і виконання обов'язків ліцензіата<sup>9</sup>.

З 1978 року ліцензія є безумовною гарантією штату в наданні деревини на продовжуваний період, проте при цьому її умови часто оновлюються згідно зі змінами лісового законодавства в бік покращення

<sup>1</sup> Леню Р. В. Перспективні напрями впровадження зарубіжного досвіду в систему управління лісовим господарством України. *Державне управління : теорія та практика*. 2012. № 2. с. 18.

<sup>2</sup> Ткаченко А. В. Зарубежный опыт предотвращения незаконной порубке или незаконной перевозке, хранения, сбыта леса. *Право и политика*. 2018. № 4. с. 184; Мікулін Д. М. Пріоритетні напрями запровадження зарубіжного досвіду у сфері запобігання правопорушенням, пов'язаним із тимчасовим користуванням лісами. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2015. № 3. с. 175.

<sup>3</sup> Canada Act / Constitution Acts, 1867 to 1982. URL: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/Const/page-15>.

<sup>4</sup> Canada Forestry / Act R.S., 2015. URL: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/F-30/>

<sup>5</sup> Justice Laws. *Website Canada*. 2018. URL: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/>

<sup>6</sup> Репін К. Як держави регулюють земельні відносини. *Землепорядний вісник*. 2013. № 2. с. 55.

<sup>7</sup> Forestry Act. Department of Justice Canada. Access mode : <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/F-30/FullText.html> (access May 20, 2021). с. 110.

<sup>8</sup> Forestry Act. Department of Justice Canada. Access mode : <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/F-30/FullText.html> (access May 20, 2021). с. 111.

<sup>9</sup> Будяченко О. М. Досвід окремих зарубіжних країн щодо законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за незаконну порубку лісу. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 4 (32). С. 108–113.

охорони біорізноманіття й відновлення лісів<sup>10</sup>. Під час підписання ліцензії на лісогосподарське виробництво оновлюється план організації рубок для ділянок лісового фонду, що передаються в користування (за наявності). У разі його відсутності такий план розробляється ліцензіатом. Не менш ніж за 20 місяців до закінчення строку попереднього плану організації рубок регіональний орган управління лісовим господарством надає лісокористувачу оцінку проекту й перелік чинних законодавчих вимог, а також визначає час і місце обговорення проекту громадськістю. Не менш ніж за 16 місяців до закінчення строку дії попереднього плану лісокористувач повинен надати регіональному органу управління лісовим господарством інформацію щодо майбутнього користування лісом<sup>11</sup>.

Протягом трьох місяців регіональний орган управління лісовим господарством оцінює надану інформацію. Якщо надана лісокористувачем інформація не відповідає вимогам, лісокористувач вносить до неї зміни. Не менш ніж за 16 місяців до закінчення строку дії попереднього плану організації рубок лісокористувач надає проект нового плану до регіонального органу управління лісовим господарством для зауважень. Після схвалення інформації й методології аналізу постачання деревини лісокористувач не менш ніж за 10 місяців до закінчення строку дії попереднього перспективного плану освоєння лісової ділянки повинен надати новий план на 20 років до регіонального органу управління лісовим господарством<sup>12</sup>.

На нашу думку, надзвичайно ефективним у світлі реформування українського лісового законодавства є нормативно-правове закріплення режиму доступу ревізійних органів провінції на лісові угіддя лісокористувачів. Так, жодні положення ліцензії не можуть обмежити доступ співробітників органу управління лісами на землі, що знаходяться в тимчасовому користуванні. Будь-який представник міністерства може заходити на територію, надану в лісокористування, а також користуватися дорогами, що знаходяться у володінні користувача для виконання обов'язків або контролю за діями лісокористувача. За повідомленням лісокористувач має надати співробітнику міністерства офіс і місце проживання на території, що знаходиться в користуванні або за її межами для того, щоб останній міг виконувати свої обов'язки з нагляду. Пов'язані з виконанням такої вимоги витрати мають бути відшкодовані лісокористувачеві<sup>13</sup>.

Таким чином, еволюція форм організації лісокористування в Канаді, порядок і процедури надання ділянок лісового фонду в користування, а також широкий перелік прав та обов'язків сторін в умовах довгострокового лісокористування є актуальними й корисними для України, особливо в період гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством Європейського Союзу.

Водночас не менш цікавою сферою для українських фахівців у галузі лісового права є вдосконалення взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, тимчасових лісокористувачів і

громадськості. Надання місцевим громадам ефективного контролю за розподілом і використанням земельних ділянок є надійною запорукою запобігання адміністративним, цивільним та іншим правопорушенням у цій галузі. На нашу думку, сьогодні значний інтерес у цьому аспекті має досвід США як держави з розвиненим громадянським суспільством, а також однією з найпрогресивніших моделей управління лісами у світі.

Наріжним каменем розвитку процесу залучення населення до управління лісами й регулювання користування лісами в США є гострий конфлікт громадськості з державними органами управління природними ресурсами й лісопромисловими підприємствами. Практика показала, що співпраця, а не конфронтація – це оптимальний шлях його вирішення, продиктований раціональними міркуваннями: інші способи (силові методи, замовчування й перекручування інформації) просто не можливі в демократичному суспільстві з незалежними засобами масової інформації. Розвитку такого партнерства в США сприяли такі основні чинники:

- а) у суспільстві посилювався скепсис щодо федерального планування. Незалежні громадські організації, групи населення й окремі жителі, об'єднані прагненням зберегти природні багатства, виступили опонентами щодо дій уряду;
- б) істотно підвищився рівень поінформованості населення, у тому числі завдяки публікаціям у друкованих та електронних ЗМІ про використання лісів та інших природних ресурсів;
- в) в очах громадськості значно зросла естетична й рекреаційна цінність довкілля, а успішно поєднувати господарську діяльність у природі та її охорону можна лише за умови тісних взаємин між зацікавленими місцевими громадами й плануючими органами;

<sup>10</sup> Петров А. Использование лесов для осуществления рекреационной деятельности : общественное благо или «тихая» приватизация земель. *Устойчивое лесопользование*. 2009. № 2 (21). с. 40.

<sup>11</sup> Haley D. Forest tenures in Canada. A framework for policy analysis. *Ottawa: Ministry of Supply and Services*. 2020. № 29-7/43. p. 25.

<sup>12</sup> Мікулін Д. М. Пріоритетні напрями запровадження зарубіжного досвіду у сфері запобігання правопорушенням, пов'язаним із тимчасовим користуванням лісами. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2015. № 3. с. 175.

<sup>13</sup> Canada's forests at a crossroads : An assessment in the year 2020. *World Resources Institute, Global Forest Watch. Global Forest Watch Report*. Washington D.C. : World Resources Institute, 2020. URL: [http://www.wri.org/sites/default/files/pdf/gfw\\_canada.pdf](http://www.wri.org/sites/default/files/pdf/gfw_canada.pdf) (access July 20, 2020).

г) явно позначилася необхідність залучення населення до процесу обліку, планування й управління природними ресурсами із задоволення інтересів різних груп користувачів<sup>1</sup>.

Під тиском громадськості в 1970 році був ухвалений Закон про національну екологічну політику. Відповідно до нього законодавчо закріплюється необхідність залучення зацікавлених сторін до обговорення проектів, пов'язаних із використанням природних ресурсів. Для свого часу закон став дійсно революційним, ключовим із точки зору зростання ролі місцевих жителів в управлінні лісами. Зокрема, органи управління лісами США були зобов'язані залучати населення до процесу управління лісами на стадії планування й реалізації проектів індустріального розвитку, що впливають на ліси, а також під час планування та здійснення лісокористування на регіональному й місцевому рівнях, у тому числі на рівні розробки регіональних і федеральних правил з управління лісами й лісокористування. Почали активно розроблятися та впроваджуватися методи залучення населення до управління лісами та планування проектів, пов'язаних із використанням природних ресурсів або індустріальним освоєнням територій. У цей період відбувається становлення й розвиток державної лісової охорони («лісові рейнджери»), усвідомлення необхідності багатопільового, комплексного лісокористування, посилюється вплив неурядових природоохоронних організацій<sup>2</sup>.

Сьогодні населення США все активніше бере участь у спільній із державними органами влади й управління розробці планів лісокористування для як для національних лісів, так і окремих лісових районів. Правила планування будь-якої діяльності на території національних лісів тепер передбачають активну роботу місцевих жителів під час визначення цілей і завдань на найближчий час і в довгостроковій перспективі. На місцях окремі громадяни або громадські організації часто виступають лідерами в розробці планів сталого лісокористування<sup>3</sup>. Участь населення в плануванні лісокористування дозволяє вибудувати відносини, збалансувати інтереси держави, приватного сектору та громадян, сприяє зменшенню конфронтації між секторами й окремими групами шляхом просування до спільно прийнятих та обґрунтованих цілей. Таким чином, саме населення починає в потрібному напрямі регулювати стан лісів і розставляє необхідні пріоритети. Це допомагає вирішувати проблеми й завдання лісокористування як для державних (національні ліси, ліси штатів), так і для приватних лісів.

Отже, активна взаємодія з громадськістю забезпечує органам управління лісами США кредит довіри з боку населення та його підтримку, що є обов'язковою складовою успішного соціально й економічно сталого управління лісами. За умови повного й відкритого інформування та залучення до планування й реалізації тих чи інших проектів, пов'язаних із використанням лісів, громадськість, як правило, підтримує державні ініціативи у сфері управління лісами, навіть якщо не всі її побажання реалізуються на практиці.

Таким чином, можна зробити висновок, що досвід регулювання тимчасового користування лісами в Канаді та США характеризується комплексним підходом до протидії правопорушенням у цій сфері, а також широкою взаємодією громадськості, лісозаготовчих підприємств, органів державної влади та місцевого самоврядування. Важливе місце в практиці управління лісами також займає високий рівень професійної підготовки працівників спеціальних лісових служб, зокрема державної служби лісової охорони, проведення широких громадських обговорень, системний контроль за дотриманням лісокористувачами своїх обов'язків.

У контексті нашого дослідження має сенс більш детально зупинитися на законі Лейсі<sup>4</sup>, сфера застосування якого поширюється на відносини в частині обігу будь-яких рослин на території США. Згідно даного закону, поняття «будь-яка рослина» включає деревину та вироби з неї. Законом Лейсі встановлено заборону на операції з обігу «імпорту, експорту, перевезення, отримання, набуття, купівлі чи продажу» рослин нелегального походження.

Під деревними рослинами «нелегального походження» розуміється деревина, яка заготовлена, оброблена, прийнята, транспортована, експортована чи продана з порушенням законодавства країни-походження в частині регулювання охорони деревних рослин та регламентації діяльності з обігу деревини та виробів з неї, а також відповідних законів США.

Будь-які операції з обігу деревини нелегального походження чи виробів з неї, вважаються нелегальною діяльністю. Принциповими умовами визначення нелегальності походження деревини чи виробів з неї, законом Лейсі встановлено наступні види діяльності, що за законодавством країни-експортеру регламентуються як незаконні дії в сфері лісозаготівель та несанкціонований обіг деревини: крадіжка деревини; заготівля деревини на «офіційно визначених» національними законами територіях, що підлягають осо-

<sup>1</sup> Шматков Н. М. Вовлечение общественности в управление лесами: проблемы и перспективы. *Устойчивое лесопользование*. 2011. № 2 (27). с. 27.

<sup>2</sup> Іванков Р. Ш. Оптимізація екологічного управління як чинник підвищення ефективності вирішення питань охорони довкілля. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 10. с. 12.

<sup>3</sup> Бессо П. Развитие партнерских отношений для устойчивого управления лесными ландшафтами : опыт модельных лесов *Устойчивое лесопользование*. 2008. № 2 (18). с. 21.

<sup>4</sup> Lacey Act 16 U.S.C. – § 70. *ЛексисНексус*. URL: <https://law.lexisnexis.com/infopro/zimmermans/>

бливий охороні (заповідниках, національних парках) та інших типах територій, що офіційно охороняються; заготівля деревини без дозвільних документів, чи з порушенням встановлених ними вимог; несплата належних платежів (податків, зборів), регламентованих законодавством країни-експортеру щодо операцій із заготівлі деревини, транспортування, експорту, купівлі-продажу тощо; порушення вимог законів, що регламентують відносини з перевезення та експорту деревини (наприклад, заборона на експорт круглого лісу). За торгівельні операції скупки-продажу продукції із завідомо незаконно заготовленої деревини, законом Лейсі передбачено карне покарання у вигляді значних штрафів, майже до позбавлення волі.

Зокрема, відповідно до умов здійснення заходів системи «due care», за порушення закону Лейсі встановлено наступні види потенційних покарань:

1. Торгівля деревиною нелегального походження: до свідомо залучених в заборонену діяльність – штраф за злочин до 500 тис. дол. для корпорацій, 250 тис. дол. для осіб, чи подвійний прибуток; можливе позбавлення волі до 5 років; конфіскація товару; до несвідомо залучених в заборонену діяльність: не здійснюючих заходи «due care» – штраф за правопорушення до 200 тис. дол. для корпорацій, 100 тис. дол. для осіб, чи подвійний прибуток; можливе позбавлення волі до 1 року, чи штраф до 10 тис. дол.; конфіскація товару; здійснюючих «due care» – конфіскація товару.

2. Підроблена імпортна декларація: до свідомо залучених в заборонену діяльність – штраф від 10 тис. дол.; можливе позбавлення волі до 5 років; конфіскація товару; до несвідомо залучених в заборонену діяльність – можлива конфіскація товару.

Отже, як бачимо, види відповідальності та розмір штрафів за порушення закону Лейсі прямо залежить від легальності намірів та дотримання системи «due care», застосування якої спрямоване на запобігання обороту нелегальної деревини на території США та зведення до мінімуму ризику її потрапляння на ринок США. При чому диференціація карного покарання залежить від того, чи було відомо компанії або особі про протиправну діяльність, а також вартості товарів та об'єму поставки<sup>5</sup>. Слід відмітити, що з даного питання закон Лейсі перегукується з Регламентом Європейського Союзу №995/2010 з деревини і лісоматеріалів від 03.03.2013 р.<sup>6</sup>, прийнятим у цілях боротьби з браконьєрством при лісозаготівлях. Вказаний Регламент прямо забороняє ввезення на територію країн Європейського Союзу деревини з інших країн за порушенням національного законодавства цих країн.

Отже, аналіз кримінально-правової охорони лісів від незаконної порубки, або незаконного перевезення, зберігання, збуту за законодавством США свідчить, що система карної відповідальності за цей вид екологічного злочину є ефективним засобом як охорони лісового комплексу, так і економічної безпеки держави. Разом з тим, у порівнянні із українським законодавством, американське карне законодавство, у т. ч. в частині охорони лісу від незаконної порубки, є хаотичним і структурно неорганізованим, що являє виняткову складність його застосування. Але, не зважаючи на цю ваду, досвід і певні здобутки законодавчого регулювання відносин щодо охорони лісів від незаконної рубки у США, може представляти безсумнівний інтерес для українського законодавця. Це, зокрема, застосування карної відповідальності до юридичних осіб, винних у порушенні лісового і природоохоронного законодавства США під час проведення рубок лісу, а також у порушенні лісового законодавства країни-експортеру при здійсненні нелегальних операцій з обігу деревини.

На відміну від України, за законодавством Республіки Білорусь використання ділянок лісового фонду в культурно-оздоровчих, туристичних, інших рекреаційних та спортивних цілях відбувається на підставі договору оренди ділянки лісового фонду, який укладається відповідно до типової форми договору оренди ділянки лісового фонду для здійснення лісокористування, затвердженої Міністерством лісового господарства Республіки Білорусь. Така типова форма договору, окрім прав і обов'язків сторін (орендаря та орендодавця), передбачає обов'язки третьої особи – юридичної особи, яка веде лісове господарство (тобто лісогосподарського підприємства, на території якого надається ділянка). Останнє має здійснювати державний контроль за використанням, охороною та захистом лісового фонду, надавати орендареві методичну допомогу у виборі способів та методів лісовідновлення на вирубках, складати проекти створення лісових культур, забезпечувати орендаря посадковим матеріалом для створення лісових культур на договірній основі.

Варто зауважити, що лісова політика Європейського Союзу щодо розвитку сталого лісового господарства базується на принципах, проголошених на Конференції ООН з довкілля і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.), Європейським Парламентом на конференціях Міністрів у Страсбурзі (1990 р.), Гельсінкі (1993 р.), Лісабоні (1998 р.), Відні (2003 р.), Варшаві (2007 р.). Лісова політика відображена у таких програмних документах, як «Стратегія Європейського Союзу в галузі лісового господарства» (1997 р.). Ця політика інтегрована з політикою щодо захисту довкілля та розвитку сільського господарства<sup>7</sup>.

<sup>5</sup> Li R, Buongiorno J. Long-term effects of eliminating illegal logging on the world forest industries, trade and inventory. *Forest Policy and Economics*. 2008. Vol. 10. P. 480–490.

<sup>6</sup> Регламент (ЄС) № 995/2010 Європейського парламенту і Ради від 20.10.2010 г. об обов'язностях операторів, розміщуючих лісоматеріали і продукцію з деревини на ринку (WWF Росії). Москва, 2011. 36 с.

<sup>7</sup> Кузик А. Д., Попович В. В. Діяльність державних і міжнародних організацій у сфері захисту лісів, ландшафтного біорізноманіття та довкілля. *Пожежна безпека*. 2009. № 14. с. 93–94.

**Висновок.** У зв'язку з тим, що останнім часом частка незаконних порубок, або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, вчинених лісогосподарськими підприємствами, значно збільшується, постає питання про необхідність притягнення юридичних осіб-злочинців до кримінальної відповідальності за шкоду спричинену довкіллю через незаконну порубку лісу, а отже, суспільству, особі та державі.

### Анотація.

У статті на прикладі країн з розвиненим лісовим господарством розглянуто превентивні механізми та кращі практики у сфері охорони лісу від незаконних порубок або незаконного перевезення, зберігання, чи збуту. На основі вивчення кримінального законодавства ряду країн встановлено, що таке законодавство характеризується стабільною правовою системою і великим досвідом правотворчої діяльності у досліджуваній сфері. Відмінною рисою законодавства проаналізованих країн є те, що за вчинення незаконної порубки, або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу передбачено застосування кримінальної (США, Канада) або квазікримінальної (Німеччина) відповідальності до юридичних осіб. Зроблено висновки про необхідність комплексного підходу до протидії таким кримінальним правопорушенням, а також широкої взаємодії громадськості, тимчасових лісокористувачів та органів державної влади і місцевого самоврядування. Обґрунтовано невідкладність підвищення рівня професійної підготовки працівників органів контролю за дотриманням стандартів користування лісами, подальшої деталізації прав та обов'язків тимчасових лісокористувачів, пошуку нових способів залучення населення до процесу господарського управління лісовими ділянками для запобігання можливим конфліктам.

### Summary.

The article deals with the preventive mechanisms and best practices to protect forests from illegal wood-cutting or transportation of illegal timber, storage and timber-marketing on the example of countries with developed forestry. Based on the study of criminal law in some countries, it is established that such legislation is characterized by a stable legal system and extensive experience in law-making in this field.

A distinctive feature of the legislation of the analysed countries is the application of criminal (USA, Canada) or quasi-criminal (Germany) liability to legal entities for the illegal woodcutting or transportation of illegal timber, storage and timber-marketing. Conclusions were made on the need for a comprehensive approach to combating such criminal offenses, as well as broad interaction between the public, temporary forest users and public authorities and local governments. It was considered that there was a need for comprehensive approaches to combating such criminal offenses, as well as broad interaction between the public, temporary forest holders, public authorities and local governments. The urgency of raising the level of professional training of forest management staff, further detailing the rights and responsibilities of temporary forest users, finding new ways to involve the population in the process of economic management of forest areas to prevent possible conflicts is justified.

### Reference:

1. Бессо П. Развитие партнерских отношений для устойчивого управления лесными ландшафтами : опыт модельных лесов *Устойчивое лесопользование*. 2008. № 2 (18). С. 17–24.
2. Будяченко О. М. Досвід окремих зарубіжних країн щодо законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за незаконну порубку лісу. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 4 (32). С. 108–113.
3. Информационные материалы по законодательству Федеративной Республики Германия в области лесного хозяйства и охоты / пер. с нем. Н.В. Дюрр, под. ред. С. И. Герасина. Мюнхен: Международная академия оценки и консалтинга, 2015. 150 с.
4. Іванков Р. Ш. Оптимізація екологічного управління як чинник підвищення ефективності вирішення питань охорони довкілля. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 10. С. 9–18.
5. Кузик А. Д., Попович В. В. Діяльність державних і міжнародних організацій у сфері захисту лісів, ландшафтного біорізноманіття та довкілля. *Пожежна безпека*. 2009. № 14. С. 92–97.
6. Леньо Р. В. Перспективні напрями впровадження зарубіжного досвіду в систему управління лісовим господарством України. *Державне управління : теорія та практика*. 2012. № 2. С. 11–20.
7. Лесное законодательство зарубежных стран / П. В. Васильев, И. С. Власов, М.В. Герасимов, Н. Г. Катанян и др. / под общ. ред. П. В. Васильев, Г. Н. Полянская. Москва: Юрид. лит., 1983. 487 с.
8. Мікулін Д. М. Пріоритетні напрями запровадження зарубіжного досвіду у сфері запобігання правопорушенням, пов'язаним із тимчасовим користуванням лісами. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2015. № 3. С. 173–179.
9. Мониторинг законодательства о лесах и животном мире: науч.-практ. пособ. / ред. кол.: С. А. Боголюбов, Д. Б. Горохов, Д. О. Сиваков. Москва: Юриспруденция, 2011. 352 с.

10. Петров А. Использование лесов для осуществления рекреационной деятельности : общественное благо или «тихая» приватизация земель. *Устойчивое лесопользование*. 2009. № 2 (21). С. 39–46.
11. Регламент (ЕС) № 995/2010 Европейского парламента и Совета от 20.10.2010 г. об обязанностях операторов, размещающих лесоматериалы и продукцию из древесины на рынке (WWF России). Москва, 2011. 36 с.
12. Рєпін К. Як держави регулюють земельні відносини. *Землевпорядний вісник*. 2013. № 2. С. 54–57.
13. Ткаченко А. В. Зарубежный опыт предотвращения незаконной порубке или незаконной перевозке, хранения, сбыта леса. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 184–189.
14. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии: в ред. от 13.11.1998 г. по сост. на 15.05.2012 г. / Д. А. Шестаков: пер. с нем. Н. С. Рачковой. СПб.: «Юридический центр Пресс», 2012. 522 с.
15. Шматков Н. М. Вовлечение общественности в управление лесами: проблемы и перспективы. *Устойчивое лесопользование*. 2011. № 2 (27). С. 22–29.
16. Canada Act / Constitution Acts, 1867 to 1982. URL: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/Const/page-15>.
17. Canada Forestry / Act R.S., 2015. URL: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/F-30/>
18. Canada's forests at a crossroads : An assessment in the year 2020. *World Resources Institute, Global Forest Watch. Global Forest Watch Report*. Washington D.C. : World Resources Institute, 2020. URL: [http://www.wri.org/sites/default/files/pdf/gfw\\_canada.pdf](http://www.wri.org/sites/default/files/pdf/gfw_canada.pdf) (access July 20, 2020)
19. Federal Act on Forest (Forest Act, ForA) of 04.10.1991 (Status as of 01.01.2021). URL: <https://www.ecolex.org/details/legislation/federal-forest-act-lex-faoc025758/>
20. Forestry Act. Department of Justice Canada. Access mode : <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/F-30/Full-Text.html> (access May 20, 2021).
21. Haley D. Forest tenures in Canada. A framework for policy analysis. *Ottawa: Ministry of Supply and Services*. 2020. № 29-7/43. P. 15–39.
22. Justice Laws. *Website Canada*. 2018. URL: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/>
23. Lacey Act 16 U.S.C. – § 70. *ЛексисНексис*. URL: <https://law.lexisnexis.com/infopro/zimmermans/>
24. Li R, Buongiorno J. Long-term effects of eliminating illegal logging on the world forest industries, trade and inventory. *Forest Policy and Economics*. 2008. Vol. 10. P. 480–490.

---

**Oleh Tkalenko,**

*applicant of the Kharkiv National University of Internal Affairs,  
Kharkiv, Ukraine*